

Нусупова Р.С.

ОКУУЧУЛАРДЫ ТОЛЕРАНТТУУЛУККА ТАРБИЯЛООГО БОЛОЧОК ПЕДАГОГДОРДУ ДАЯРДОООНУН ЭТАПТАРЫ

Нусупова Р.С.

ЭТАПЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К ВОСПИТАНИЮ ТОЛЕРАНТНОСТИ У ШКОЛЬНИКОВ

R.S. Nusupova

PHASES OF PRE-SERVICE TRAINING OF TEACHERS IN TOLERANCE EDUCATION TO STUDENTS

УДК: 37.013

Макалада окуучуларды толеранттуулукка тарбиялоого болочок мугалимдерди даярдоонун этаптары каралды. Ар бир этаптын маанилүү шарттары жана даярдоону уюштуруунун каражаттары белгиленди.

Студенттерди, окуучуларды толеранттуулукка тарбиялоого даярдоо процессин ишке ашырууда ал проблемаларды үйрөнүүгө мотивациялоо жана аны практикада уюштуруу, маданияттар аралык педагогикалык компетенттүүлүктү калыптандыруу маселелери каралат.

Болочок мугалимдердин каралып жаткан проблеманын алкагындагы кесиптик компетенттүүлүгүн калыптандыруу, практикалык ишмердүүлүгүн жана өз алдынча иштөөсүн интенсивдештирүү максаттуу.

Негизги сөздөр: *мотивация, маданияттар аралык компетенттүүлүк, вариативдик бөлүк, инварианттык бөлүк, кесиптик даярдык.*

Данная статья рассматривает этапы подготовки будущих учителей к воспитанию толерантности среди школьников. Также рассмотрены проблемы возникающие в процессе подготовки студентов к обучению толерантности, способы мотивации, реализации на практике, а также формирование межкультурной компетентности будущих педагогов.

Формирование профессиональной компетентности будущих учителей в рамках рассматриваемой задачи, практическая деятельность интенсификации труда и саморазвития рассмотрены в данной работе.

Ключевые слова: *мотивация, межкультурный компетентность, вариативная часть, инвариантная часть, профессиональная подготовка.*

The article discuss' the stages of preparation of future teachers for education of tolerance among schoolchildren. All of the importance of each stage in the methods of preparation and organization are determined in this work.

Also this work considers the problems arising in the course of preparation of students to learn tolerance, motivation methods, putting into practice the ideas as well as the formation of intercultural competence of future teachers.

Formation of professional competence of future teachers in the framework of the problem in question, the practical activities of the intensification of work and selfrealization are considered.

Key words: *motivation, intercultural competence, variable part, the invariant part, vocational training.*

Студенттерди окуучуларды толеранттуулукка тарбиялоого даярдоо процесси педагогикалык башкарылган, убакыттын өтүшү менен өзгөрүүгө мүмкүн болгон кыймыл (О.А. Абдулина, В.Н. Белкина, С.Ю. Головин, Н.А. Морева ж.б.), толеранттуулукка

тарбиялоо тармагында компетенттүүлүктү жана маданияттар аралык педагогикалык компетенттүүлүктү калыптандырган, окуучуларды толеранттуулукка тарбиялоодогу багыттын биримдигине жана окутуу процессинде мугалимдин өзүнүн толеранттуу жүрүм-турумуна негизденет.

Берилген жобого жана биздин изилдөөнүн теориялык-методологиялык идеясына ылайык окуучуларды толеранттуулукка тарбиялоого даярдоо процессин студенттерде ал проблемаларды үйрөнүүгө мотивациялоону калыптандыруудан жана аны практикада уюштуруудан баштоо зарыл, андан кийин бардык аракет маданияттар аралык педагогикалык компетенттүүлүктү калыптандырууга багытталуусу керек.

Кийинки аракет окуучуларды толеранттуулукка тарбиялоо тармагындагы компетенттүүлүктү калыптандырууга багытталуусу зарыл, ал үчүн толеранттуулукка тарбиялоо боюнча практикалык ишмердүүлүктү жана бул багытта студенттердин өз алдынча иштөөсүн интенсивдештирүү максаттуу.

Даярдоо процессинин мындай тизмеги шарттуу, сунушталган этаптар бири-бирине өтмөлүү: улам кийинки этап студенттин мурдагы этапта жетишкен ийгиликтерине таянат.

Ар бир этаптын маанилүү шарттарын жана даярдоону уюштуруунун каражаттарын белгилейбиз.

Мотивациялоочу жана маданияттар аралык педагогикалык компетенттүүлүктү калыптандыруу этабында болочок мугалимдерге проблемалык-окутуу мейкиндигинде түркүн эмоционалдык абалга кирип, бардык мүмкүнчүлүгү менен тарбиялануучуларды кызыктырып, адамзат үчүн жана бүгүнкү жашоодо толеранттуулуктун маанисин көрсөтүү мүмкүндүгү берилет. Мунун натыйжасында инсандын экзистенциалдык, эмоционалдык, мотивациялык, интеллектуалдык чөйрөсү активдешет (О.С.Гребенюк, М.И. Рожков).

Андыктан бул этапта даярдоо процессине төмөнкү курстардын студенттери да кошулат. Эрежеге ылайык, окуунун биринчи жылында кесиптик мекемеде тайпадагы жеке мамилени түзүүгө кайрылат, ошондуктан, окуучуларды толеранттуулукка тарбиялоого мотивациялоону калыптандырууда өзгөчө көңүл жеке адамдардын ортосундагы мамилени жөнгө салууга бурулат. Биздин божомолдообузда толеранттуулук идеясы жана аны тарбиялоо адам

үчүн зарыл болгон мамилени түзүү чөйрөсүндө байкалып токтоосуз жүзөгө ашырууну талап кылат.

Белгилей кетүүчү нерсе, болочок мугалимдерди окуучуларды толеранттуулукка тарбиялоого даярдоонун инварианттык бөлүгү “Коомтаануу”, “Тарых”, “Адистикке киришүү” дисциплиналарын окуп жаткан кезде студенттердин каралып жаткан проблеманын алкагында атайын конференцияларга, семинарларга катышуусу максатка ылайыктуу деп билет.

“Адистикке киришүү” практикасында төмөнкү курстун студенттери да окуучуларды толеранттуулукка тарбиялоо проблемасы менен кездешет. Андыктан мектептин көп маданияттуу билим берүү мейкиндигинин өзгөчөлүгүн анализдөө, көп маданияттуу билим берүү мейкиндигиндеги мугалимдин ишмердүүлүгүнө байкоо жүргүзүүсү тапшырмалары берилет [4].

Бул этаптагы даярдоонун вариативдик бөлүгү студенттерге “Этнопедагогика” боюнча атайын тандоо курстарын окууну туура деп эсептейт, негизги дисциплиналардан тиешелүү тематикадагы рефераттарды жазып, мектептин окуучуларды толеранттуулукка тарбиялоо боюнча иштерин, мугалим тарабынан толеранттуу карым-катнаштын шарттарынын ишке ашыруусун анализдөөнү болжолдойт. Таасирдүүсү, башка улуттардын маданий борборлоруна баруу, улуттук майрамдарына катышуу, биргелешкен иш-чараларды уюштуруу болуп саналат.

Бул иш аракеттер студенттерди толеранттуулуктун бүгүнкү жашоодогу мааниси канчалык маанилүү экендигине ынанууга мүмкүндүк берет.

ОГТ тармагында компетенттүүлүктү калыптандыруу этабы.

Ишибиздин эксперименталдык бөлүгүн жүргүзүп жаткан кезде биз студенттин жеке кесиптик компетенттүүлүгүн өнүктүрүүдө атайын көрсөтмөсүз, жалпы педагогикалык даярдыгы жок иш аракеттер окуучуларды толеранттуулукка тарбиялоого студенттердин даярдыгын өнүктүрүүнү туруксуздукка алып келээрин аныктадык. Бул этапта толеранттуулук жана кесиптик жеке компетенттүүлүк калыптанат. Ошону менен бирге окуучуларды толеранттуулукка тарбиялоо боюнча теориялык билимдин методикалык жөндөмдүүлүгүнө негиздер түзүлүп, ишмердүүлүгүнөн турмуштук тажрыйбага ээ боло баштайт.

Инварианттык бөлүктө окуучуларды толеранттуулукка тарбиялоо тармагында компетенттүүлүктү калыптандыруу “Педагогика”, “Психология”, “Педагогикалык чеберчиликтин негиздери”, “Атайын педагогика” дисциплиналарын окуу менен, класс жетекчилердин толеранттуулукка тарбиялоо проблемаларын чечүүдөгү иш тажрыйбасы менен таанышуу, окуучуларды толеранттуулукка тарбиялоо боюнча практикалык иштерди жыйынтыктоочу семинар, конференцияларды өткөрүү аркылуу ишке ашат.

Вариативдик бөлүктө каралып жаткан этапты “Толеранттуулукка тарбиялоо” боюнча атайын курстар, рефераттарды, курстук иштерди жазуу, студенттин сабактан тышкары тарбиялык иштерди

уюштуруусу, өзүнүн изилдөө иштеринин жыйынтыгы аркылуу конкурстарга, конференцияларга катышуусу, студенттердин изилдөө топторундагы иштери толуктайт.

Андыктан даярдоо вариантынан көз карандысыз кызматташууну, чыгармачылыкты, баарлашууну толеранттуу өз ара аракеттешүүнүн түрү катары, практикалык жана рефлексивдик багыттоо, окутууну дифференцирлөө, салттуу, активдүү, эвристикалык методдордун жана даярдоо формаларынын оптималдуу шайкештигин уюштуруу зарыл [2].

Болочок мугалимдерди мектеп окуучуларын толеранттуулукка тарбиялоого даярдоодо практикалык ишмердүүлүгүн интенсификациялоо этабы.

Бул этап ишкердик кызматташуу процессинде субъект-субъекттик өз ара аракеттешүүнү уюштурууну, мектептин жана кесиптик билим берүү мекемесинин биргелешкен аракетин интеграциялоону, даярдоо процессинде окутуучунун консультативдик позициясын, практикалык жана рефлексивдик багытталгандыгын, окутуунун проблемалуулугун талап кылат.

Берилген этаптын максаттуу багыты студенттин өз алдынча иштөөсүн күчөтүүгө шарт түзүүчү каражаттарды гана колдонууну милдеттендирет. Аларга ириде педагогикалык практиканы жана студенттин илимий-изилдөө ишин киргизебиз.

Бул учурда даярдоонун инварианттык бөлүгү мектептеги толеранттуу окутуу чөйрөсүн анализдөөнү жана окуучулардын толеранттуулугун, практикада сабактан тышкары тарбиялоо ишинде педагогдук толеранттуулугунун деңгээлин аныктоо иштерин жүргүзүү, практиканын жыйынтыгы боюнча конференцияда ишмердүүлүктүн натыйжаларын көрсөтүүнү алдына коет.

Вариативдик бөлүктө окуучуларды толеранттуулукка тарбиялоо боюнча ишмердүүлүктү практикада уюштуруу, тиешелүү тематикада курстук иштерди жазуу, студенттер тарабынан билим берүү мекемелеринде аталган проблема боюнча конкурстарды, конференция, семинарларды уюштуруу каралган.

Окуучуларды толеранттуулукка тарбиялоо боюнча студенттердин өз алдынча практикалык ишмердүүлүгү этабында компетенттүүлүк компоненттеринин шайкештиги, ишмердүүлүктүн бул түрүнө даярдыгы, студенттин өзү уюштуруп жаткан иши жөнүндө жеке жоопкерчилигин сезе билүүсү, жеке даярдыгынын деңгээли жана аны өнүктүрүүнүн мүмкүн болгон жолдорун билүүнү талап кылат. Мурдагы этаптан айырмачылыгы мында студенттин өз алдынча иштөөсүнө басым жасалат, окутуучунун студентке көрсөткөн көмөгү минималдуу болот.

Бул боюнча В.Л.Ким, Г.Д.Панкова “окутуунун технологияларынан баарлашып окутуу технологиясына басым жасалат жана бул технология студенттин өз алдынча иштөөсүн анын логикалык, чыгармачыл ой жүгүртүүсүн, ар тараптуу өнүгүүсүн, активдүүлүгүн, ишмердүүлүгүн калыптандырып, өнүктүрөт” деп белгилейт [3].

Биздин оюбузча бул этаптын максаты даярдоонун инвариативдик компонентине жетишүүгө мүмкүндүк берет. Студенттер окуучуларды толерантуулукка тарбиялоо боюнча тапшырмаларды аткарышат, өз алдынча практикалык, тарбиялык иштерди пландаштырып уюштурушат, бүтүрүүчү курстук иштерди жазышат. Студенттерди окуучуларды толерантуулукка тарбиялоого даярдоону уюштуруунун эффективдүүлүгү изилдөөлөрдүн анализи көрсөткөндөй көпчүлүк учурда окутуунун методунан, технологиясынан жана тандап алган формасынан көз каранды болоорун белгилейбиз.

Адабияттар:

1. Абдулина О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования. - М.: Просвещение, 1984. - С. 208.
2. Бондаренко Л.Я. Методологические аспекты современной профессиональной подготовки учителя. - М.: Педагогика, 1983. - С. 64.
3. Ким В.Л., Г.Д. Панкова., Самостоятельная работа по дисциплине учебного курса в информационной среде обучения // Вестник Исык-Кульского унив. - 2005, №4. - С.16.
4. Муштакова Н.А. Подготовка будущего учителя к формированию этнической культуры школьников. [Текст] / автореф. канд.дисс.пед.наук: Астрахань, 2008. - С. 29.

Рецензент: к.пед.н. Мурзаibraимова Б.Б.